

A Guardia Civil a XX. század első évtizedeiben.

(The Spanish Civil Guard in the Initial Decades of the 20th Century)

Absztrakt

A Spanyol Nemzeti Csendőrséget a napóleoni császárság időszakában állították fel. Azóta napjainkig kiváló eredményekkel tevékenykedik az Ibériai-félsziget vidéki területein. A XX. század első évtizedeiben — csakúgy, mint az azt megelőző, illetve az azt követő évtizedekben — a Magyar Királyi Csendőrséggel sok hasonlóságot mutatott a szervezet. A Spanyol Nemzeti Csendőrség is katonailag szervezett fegyveres őrtestület volt. A vizsgált időszakban a testület hatásköre felölelte a Kárpát-medence-i fogalmaink szerinti mezőőri tevékenységet is. A testület szolgálati tevékenységét segítette a magyar közhatalmi jogú személyekhez hasonló jogállású szervezet, amelynek a személyi állományát a földbirtokosok fizették.

Kulcsszavak

Spanyol Nemzeti Csendőrség ; Szervezeti felépítés ; Szolgáltatfajták ; Működési terület ; Humán viszonyok

Abstract

The Spanish National Gendarmerie was established during the Napoleonic Empire era. Since then, it has served with outstanding results in the rural territories of the Iberian Peninsula. In the initial decades of the 20th century – just as in both the preceding and subsequent decades – the Spanish National Gendarmerie shared many similar characteristics with the Hungarian Royal Gendarmerie. The Spanish National Gendarmerie, too, was a militarily-organized armed force. During the examined period, the area of responsibility for the organization encompassed what we in the Carpathian Basin refer to as ranger-ship endeavors. The service activities of the Spanish National Gendarmerie were assisted by the Hungarian public authority equivalent of statutory organizations whose personnel were financed by landowners.

Key words

Spanish National Gendarmerie ; organizational structure ; types of service ; operational area ; human relations

A csendőrség Európa egyik legrégebbi rendvédelmi testülettípusa. A testület francia eredetű szervezet. A testületet a francia kutatók a XIV. századig vezetik vissza. Eredetileg a francia haderőn belül a rend fenntartására hivatott íjjász alakulat volt. A testület kiváló eredményei nyomán — a lakosság kérésére — fokozatosan terjesztették ki a hatáskörét a hadművelési területek civil lakosságára, majd az ország belső területein a polgári lakosságra. Hatósági területe azonban mindig is a vidék maradt. A testület neve eredetileg Maréchaussée volt, melyet XVI. Lajos francia király keresztelt át Gendarmerie-re. A „nagy francia forradalom” alatt a csendőrséget — más szervezetekhez hasonlóan — megszüntették ugyan, azonban hamar kiderült, hogy a testületre szükség van, így azt újjászervezték. A csendőrség intézményét BUONAPARTE Napóleon modernizálta.¹

A napóleoni császárság vonzáskörébe tartozó országokban — a francia közigazgatási modell átvételekor, annak részeként — bevezették a csendőrség intézményét. Így került e testülettípus az Ibériai félszigetre. BUONAPARTE Napóleon bukását követően pedig — mivel a csendőrségek kiválóan megállták a helyüket — a volt a vazallus államokban a testületet nem oszlatták fel, hanem tovább működtették.²

A XIX. század a csendőrség diadalszázada volt, mivel — a Brit-szigetek kivételével — a kontinens valamennyi országában létrehozták a csendőrség intézményét. A csendőrség a rendőrségeknél olcsóbban, gyorsabban és tartósabban tartotta fenn a rendet vidéken. Ekkor alakult ki Európában az úgynevezett kontinentális rendvédelmi modell, amely a rendőrség és a csendőrség dualitásán nyugodott. A csendőrség vidéken, a rendőrség vagy rendőrségek pedig a városokban tartották fenn a rendet függetlenül attól, hogy a rendőrségek a központi államhatalom közvetlen alárendeltségébe, vagy pedig az önkormányzatok kompetenciájába tartoztak.³

A polgári magyar államban kialakult szakterminológia szerint a csendőrség katonailag szervezett fegyveres őrtestület, a rendőrség pedig polgári fegyveres őrtestület volt. A katonailag szervezett fegyveres őrtestület személyi állományának a tagjai személyükben katonának minősültek. Így a honvédelmi tárca kompetenciájába tartoztak, függetlenül attól, hogy a testületek mely tárca irányítása alatt álltak. A katonailag szervezett fegyveres őrtestületek tagjai a katonai rendfokozati rendszer szerinti rangokat viselték az alá- és fölérendeltségi viszonyaik pedig katonaiak voltak. Őket a katonák általános jogosultságai megillették, kötelezettségeik pedig terhelték. Ezzel szemben a polgári fegyveres őrtestü-

*

Open Researcher and Contributor ID = Nyílt Kutató és Közreműködő Azonosító (ORCID) : <https://orcid.org/0000-0002-1873-0605>

Institutional attachments = Szerző intézményi kötődései :

- Bertalan Szemere Scientific Society of History of Hungarian Law Enforcement = Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság
@: akos.paradi@gmail.com

Date of registry = Regisztrálás dátuma : 2018. II. 27.

Date of acceptance = elfogadás dátuma : 2018. IV. 22.

DOI : 10.31627/RTF.XXVIII.2018.55N.57-66P

letek tagjaira a katonák általános jogai és kötelezettségei nem vonatkoztak. A polgári fegyveres őrtestületek tagjai nem a katonai, hanem a testületi rangrendszer rangjait viselték, az alá- és fölérendeltségi viszonyaik pedig nem katonaiak, hanem hivatalnokiak voltak.⁴

A nemzeti csendőrségek — attól függetlenül, hogy a katonailag szervezett fegyveres őrtestületek csoportjába tartoztak — számos hasonló testületi jellemzővel rendelkeztek. Ezek közé sorolták:

- a vidékre kiterjedő hatáskör az adott ország egész területére kiterjedően;
- a szervezeti felépítés, legalább is annak a lényege;
- a működés részletekbe nem menő központi szabályozása;
- a személyi állománnyal szemben támasztott etikai, pszichikai és egészségügyi elvárások;
- a szolgálatellátási metodika lényege (portyázás);
- a szolgálati tevékenységben a bűnmegelőző jelleg dominanciája;
- a személyi állomány naprakész és magas színvonalú szakmai felkészítettsége stb.

A sok hasonlóság minden bizonnyal abból következett, hogy a XIX. században Európa államai kiforrott és jól bevált mintát vettek át, amin nem volt érdemes változtatni. Ennek ellenére azonban az adott ország kultúrájától, történelmi hagyományaitól, gazdasági állapotától, jogrendjétől függően akadtak eltérések a nemzeti csendőr szervezetek között. Összességében azonban a nemzeti csendőr szervezetek között minden bizonnyal több volt a hasonlóság, mint az eltérés.⁵

A Spanyol Nemzeti Csendőrség a „Guardia Civil” katonailag szervezett, egyenruhás és fegyveres őrtestület volt. **(I.sz. + II.sz. melléklet)** A testület élén a haderő egyik tábornoka állt, tábornok igazgató „director coronel general” megnevezéssel. A testület szervezeti, személyzeti, fegyelmi és felszerelési tekintetben a honvédelmi tárca, a szolgálatellátást illetően pedig a belügyminisztérium irányítása alá tartozott. A mezőőr és erdőrendészeti ügyekben a földművelésügyi miniszter felügyelete alatt állt. Az igazságügyminisztérium a csendőrség segítségét a közigazgatási hatóságok útján vehette igénybe, illetve sürgős esetekben közvetlenül is fordulhatott a csendőr-parancsnokságokhoz.

A szervezet legnagyobb szervezeti egysége — az országos parancsnokságot nem számítva, amelynek a magyar megfelelője a csendőrfelügyelőség — a „tercio” azaz az ezred volt, amelynek a magyar kerület-parancsnokság a megfelelője. A „tercio”-k alárendeltségébe tartoztak a zászlóaljok „comandancia” amelynek magyar megfelelője a szárny-parancsnokság. A „comandancia”-ák a századokat irányították. A gyalogos századokat „compania”-nak, a lovas századokat pedig „scuadron”-nak nevezték. A századok — „compania”-ák és „scuadron”-ok — a magyar szárny- és szakasz-parancsnokságok között álltak.

A „scuadron”-ok és a „compania”-ák szakaszokból álltak, amelyek a magyar szakasz-parancsnokságnak feleltek meg. A spanyol csendőrség szervezetében is az őr volt a legkisebb szervezeti egység, amely a szakasz-parancsnokság alárendeltségébe állt. Úgy, ahogyan a csendőrségi szolgálatteljesítés színtere Magyarországon az őr volt, Spanyolországban is az őr töltötte be ezt a szerepet. Az őrök létszáma változó volt ugyan, azonban általában 8-18 fő közötti létszámmal működtek.

A legénység az őrökre beosztva teljesítette szolgálati feladatait. Az őrök élén altisztek álltak. A szakaszokat főhadnagyok vezették, hadnagyi helyettesekkel. A szakaszokat „compania”-kat vagy „scuadron”-okat századosi rangban álló csendőr tisztek vezették. Helyettesük főhadnagy volt. A zászlóaljok „comandancia”-ák parancsnokai alezredek, helyetteseik pedig őrnagyok voltak. A „tercio”-k azaz ezredek élén ezredek álltak, helyetteseik alezredek voltak. A „tercio”-ban már nem csupán a parancsnokra és helyettesére szűkölt le a tiszti kar létszáma, hanem az ezredesen és az alezredesen kívül egy őrnagy — aki a szolgálati teendők felügyeletét látta el — és két százados is szolgálatot teljesített. A századosok a számvevőségi és pénztárosi teendőket látták el. A beosztott parancsnokságok létszámához hasonlóan a testületi parancsnokság is csekély tiszti létszámmal működött, úgy mint a Magyar Királyi Csendőrség esetében, ahol a csendőr felügyelőség érdemi (tiszti) munkatársainak a létszáma 15-20 fő volt.

Jól nyomon követhető tehát a szervezeti hasonlóság a magyar és a spanyol csendőrség tekintetében, hiszen a szervezeti felépítésen kívül a tisztek elosztásának a szisztémája is lényegében azonos volt mindkét szervezetnél.

A csendőrség működési területe magába foglalta Spanyolország Ibériai félszigeten elterülő térségét, a Baleári szigeteket, a Kanári szigeteket és az észak-afrikai spanyol birtokokat is.⁶

A testülethez jelentkezés alapján, felvételi vizsga nyomán lehetett kerülni. Azoknak a spanyol állampolgárságú férfiaknak a jelentkezését fogadták el, akik 22 évnél idősebbek, 37 évesnél fiatalabbak és 167 cm-nél magasabbak voltak. A felvételi elvárások közé tartozott még az ép, egészséges testi felépítés, az egészséges testi és szellemi állapot, a büntetlen előélet, az adósgmentes állapot és a ka-

tonaviselt életút. A csendőri élethivatás minden bizonnyal népszerű lehetett a spanyol fiatalok körében, mivel jogszabály rendelkezett arra vonatkozóan, hogy a felvételnél előnyben kell részesíteni:

- a háborús halottak árvái;
- a kettőnél több ütközetben résztvetteket, illetve a leszármazottaikat.

Még azt is szabályozták, hogy a „Guardia Civil”-ben és a hadseregben szolgálatot teljesítők azon gyermekei, akik a testülethez kérték a felvételüket a szülők rangcsoportja szerint milyen arányban vehetők fel. Eszerint 10 % a csendőrtisztek, 35 % a kiszolgált csendőrök, 5 % a testület kötelékéből kivált csendőrök, 50 % pedig a haderőben szolgálatot teljesítő, illetve kiszolgált katonák gyermekei közül kerülhetett ki. A felvételt nyert a fiatalok számára kötelező volt aktív szolgálatuk megkezdése előtt a csendőriskola elvégzése.

A haderőtől átvett katonák csendőrségi szakvizsga eredményes letételét követően voltak szolgálatba állíthatók. A vizsgabizottságok tagjait a csendőrség főparancsnoka jelölte ki.⁷

A spanyol csendőrségnél előléptetésre rangsor szerint kerülhetett sor. A rangsor a magyar rangfokozati névjegyzéknek felelt meg. Nevezetesen név szerint nyilvántartották, hogy a testület személyi állományának a tagjai mikor és milyen képesítést szereztek. Ez képezte az előléptetések alapját. Minden beosztáshoz előírták, hogy azt milyen képesítés birtokában lévő személy töltheti be és a betöltött beosztás alapján milyen rangfokozat viselésére jogosult. Csupán azokat a személyeket lehetett kinevezni a megüresedett beosztásokba, akik a beosztáshoz előírt képesítési követelménnyel rendelkeztek. Az ilyen képesítéssel rendelkezők köréből pedig azt a személyt kellett előnyben részesíteni, aki a rangfokozati névjegyzékben rögzítettek közül a legrégebben szerezte meg a képesítést. Előzésre lehetőség nem volt. abban az esetben lehetett a megüresedett beosztást a sorrendben a következő személynek felajánlani, ha az előtte lévő valamilyen oknál fogva a beosztást nem fogadta el. A kinevezés során kerülhetett sor az újonnan kinevezetteknek az előléptetésére abba a rangba, amelyet a beosztáshoz kapcsolnak.⁸ A „Guardia Civil”-nél a testületi rangsort minden évben közzé tették.

Ez alól a rendszer alól bizonyos mértékig a kezelő tiszti, illetve legénységi rendfokozatokba való előléptetés esetében volt kivétel, hiszen akik a tiszti iskolát, illetve a csendőriskolát eredményesen elvégezték, azoknak az előléptetése a kezdő tiszti, illetve legénységi rendfokozatba kötelező volt bár az is igaz, hogy számukra a beosztás is biztosított volt.

A spanyol csendőrség kiszolgált legénységi állományú tagjai számára is előnyt biztosítottak — a magyarországi úgynevezett igazolványos altisztekhez hasonlóan — az állami állások betöltéséhez. A testület tagjainak özvegyei és árvái is — a magyarországi rendszerhez hasonlóan — ellátásra voltak jogosultak.⁹

A „Guardia Civil” tagjai az egyenruhájukat önállóan szereztek be, azok használatáért pedig az állam havonta kopási díjat fizetett. Fegyvert, lőszert és a szolgálat ellátásához szükséges egyéb felszerelést az állam biztosított.

A „Guardia Civil” feladatát alkotta:

- a közrend fenntartása;
- a személy- és vagyonbiztonság védelme;
- a törvények végrehajtásánál segítség nyújtása.

A testület továbbá alkalmazható volt minden esetben, amikor fegyveres erő felhasználása indokoltá és szükségességé vált.

A belügyi tárca hatáskörébe tartozott:

- a testületi diszlokáció meghatározása;
- a személyi állomány állomáshelyének a kijelölése.

Az igazságügyi tárca felügyelete alá tartozó ügyészségek karhatalmi feladatok végrehajtása érdekében a területileg illetékes csendőr-parancsnoksághoz fordulhattak, amit az — amennyiben összhangban állt a törvényekkel — köteles volt teljesíteni.¹⁰

A közigazgatási hatóságok közvetlenül fordulhattak a területileg illetékes csendőr-parancsnoksághoz csendőrségi segítségért, amit a csendőrség — annak jogszerűsége esetében — köteles volt teljesíteni. A közigazgatási hatóságok — az igazságügyi hatóságokhoz hasonlóan — a szolgálatok teljesítésébe azonban nem szólhattak bele.

A Spanyol Királyságban a mezőrendészeti feladatkört a „Guardia Civil”-re ruházták. Ez azonban nem jelentette azt, hogy a földművelésügyi minisztériumnak alárendelték volna az erdők szakszerű művelésének felügyeletét, illetve hogy a helyi szaktisztviselők tevékenysége megszűnt. Ők továbbra is ellátták hivatalukat. A helyi hatóságok által foglalkoztatott mezőri jellegű szervezetek azonban meg-

szűntek, hatáskörüket pedig a „Guardia Civil” vette át, mint a vidék rendjéért amúgy is felelős szervezet.

A spanyol csendőrség feladatává vált a mezei kártevések felderítése, megakadályozása, a kártevők elfogása, eszközeik lefoglalása és az illetékes hatóságoknak való átadása. A csendőrségnek továbbra is kötelessége volt a mezőrendészet témakörében a tudomására jutott fontosabb eseményekről az illetékes hatóságot tájékoztatni még akkor is, ha annak a kezelése nem tartozott a hatáskörébe. Ide tartoztak például a fertőző állatbetegségek, tüzesetek stb.¹¹

A „Guardia Civil” mezőrendőri teendőinek a végzése mellett a földtulajdonosok még kétféle őrséget is tarthattak, ha annak szükségét érezték. Mindkét őrségfajta tagjainak a jogszerű működését a spanyol csendőrség köteles volt támogatni.

A gazdák alkalmazhattak ideiglenes jelleggel öröket a terményeik őrzésére. Ezek a személyek azonban nem rendelkeztek a minden spanyol polgárt megillető jogkörön túli jogosultsággal és nem használhattak olyan ismertetőjeleket sem, amelyek arra lehettek alkalmasak, hogy őket a felesküdtt mezőőrökkel, vagy a rendvédelmi testületek tagjaival, illetve egyéb hivatalos közegekkel összetéveszték.¹²

Az alkalmilag szerződött örök mellett léteztek a felesküdtt mezőőrök. A felesküdtt mezőőrök tevékenységüket hivatásszerűen végezték. A felesküdtt mezőőrök válogatott és a mezőri teendők ellátására szakmailag felkészített személyek lehettek. Azokat tekintették a mezőri szolgálatra alkalmas személyeknek, akik:

- büntetlen előéletűek voltak;
- hasonló munkakörből — annak helytelen ellátása miatt — korábban nem bocsájtották el;
- a lakóhelye szerinti plébános pártoló véleményével rendelkezett;
- a leendő munkahely szerinti területileg illetékes csendőr zászlóalj-parancsnok egyetértő állásfoglalásának a birtokában volt.

A szükséges előélet, a megbízhatóságot és a rátermettséget igazoló vélemények birtokában volt a jelentkező mezőri esküre bocsájtható, amelyet az érintett önkormányzat polgármestere előtt kellett letennie. Ezt követően az önkormányzat látta el a felesküdtt mezőört az előírt igazolványokkal. Ezen igazolvány alapján foglalkoztathatták a földtulajdonosok a felesküdtt mezőőröket. A felesküdtt mezőőröket az őket foglalkoztatók kötelesek voltak az egész országban egységes ismertető jellel, továbbá valamilyen szolgálati lőfegyverrel ellátni. A fegyver gyalogos, felesküdtt mezőőr esetében általában valamilyen karabély volt szuronnyal, amely lovas esetében a haderőnél rendszeresített karddal is kiegészült. Az ismertető jel a zakó vállán elhelyezett szövetsíkra erősített sárgaréz lemezből állt, amelyen a „Guardia Jurade” (Felesküdtt Mezőőr) és az őt foglalkoztató neve szerepelt.

A felesküdtt mezőőrökről a spanyol csendőrség nyilvántartást vezetett, tevékenységüket pedig a csendőrség támogatta. A felesküdtt mezőőröknek a törvénysértőket el kellett fogni, elkövetési eszközeiket pedig el kellett kobozniuk. Az elkövetőket az eszközeikkel együtt át kellett adni a legközelebbi csendőr alakulatnak.¹³

Ez a helyzet kísértetiesen hasonlított a magyar közhatalosi jogú személyek rendszerére. A Magyar Királyságban is gondos válogatás után kerülhettek a pályázók a közhatalosi jogú személyek képzését szolgáló tanfolyamra. Magyarországon ugyanis tanfolyamot is el kellett végezniük a jelölteknek, melynek a végén vizsgát is kellett tenniük. Eredményes vizsga birtokában teheték le az esküjüket ugyancsak a közigazgatás képviselője előtt, akik a tanfolyamot elvégezték. Magyarországon az esküt a szolgabíró előtt tették le. A Magyar Királyságban kizárólag a megbízhatósági szűrősen és a jogszerű intézkedésre felkészítő tanfolyam eredményes elvégzése nyomán lehetett alkalmazni gátőröket, pályőröket, erdőőröket, halőröket, mezőőröket, azaz mindazokat, akik a közhatalosi jogú személy státuszát elnyerték. Emellett a foglalkoztatók megállapíthattak még olyan különleges képesítési feltételeket is, amelyet az adott tevékenység végzéséhez szükségesnek tartottak. Ilyen lehetett például a vadászvizsga stb. A magyar rendszerben a közhatalosi jogú személyek számára egyenruhát és szolgálati helyükön — erdőkben, gátakon, pályatestek mellett — szolgálati lakást is biztosítottak. A Magyar Királyságban a tulajdonosoknak nem csupán lehetősége, hanem — a törvényben meghatározott méretű tulajdontól függően — kötelessége is volt a közhatalosi jogú személyek foglalkoztatása.¹⁴

A spanyol csendőrség legelterjedtebb szolgálati formáira vonatkozóan — mint például az utak felügyelete, vagy a vagyonvédelem — részletesen szabályozták a testületi tagok kötelességeit.

Az utakon egyrészt az utazók segítése alkotta a csendőr kötelességét. Különösen fontosnak tekintették a postajáratok biztonságát. Az utak biztonságának az érdekében tevékenységüket nem is csupán az utakon, hanem a környező települések csapszékeiben kezdték meg, ahol személyesen vagy — a

korabeli terminológia szerinti — bizalmi egyének útján igyekeztek információkat szerezni a nem jószándékú utazókról. Az utakon elsősorban a rablók és a csempészet elleni fellépést tartották fontosnak.

A csendőr őr-parancsokoknak nyilvántartást kellett vezetniük a működési területükön létrejött törvénysértésekről, amely az elkövetési helyet és időt is magába foglalta. A járőröket pedig azokra a helyekre és abban az időben kellett vezényelniük, ahol és amikor a legtöbb törvénysértésre derült fény.

A csendőröknek különös figyelmet kellett fordítaniuk a vándorló életmódot folytató cigányokra. A cigányoknak és a lókupecseknek a pénzügyi hatóságoknak a személyazonossági okmányokba beírt engedélyével is rendelkezniük kellett, amely igazolta a náluk lévő lovak származását, tulajdonjogát. A lovak származását igazoló okmányokra adásvétel esetén rá kellett azt is vezetni, hogy mikor, hol, ki és kinek adta el a lovat. Ezt pedig a csendőrség helyi képviselőjének a pecsétje hitelesítette.

A csendőröknek figyelemmel kellett kísérniük az utak állapotát is, továbbá a híd- és egyéb vámok valamint a csónakpénzek beszedőit is segíteniük kellett. A csendőröknek meg kellett akadályozniuk továbbá a kerítésekben, hidakban, határkövekben, kilométerjelzőben, mellvédben a kártevéseket, az útmenti árkok betömését, illetve az ilyen jellegű rongálásokat haladéktalanul az illetékes hatóság tudomására kellett hozniuk.

A csendőröknek ügyelniük kellett arra is, hogy az utak menti ültetvények terményeit az arra haladók ne dézsmálják meg, továbbá a szőlőbe, gyümölcsösökbe, veteményesekbe, galygyűjtés, füvek keresése vagy más ürügy révén a tulajdonos beleegyezése nélkül illetéktelenek ne hatoljanak be.

A csendőröknek az erdőművelési tervben jóváhagyott tevékenységektől eltérő munkavégzéseket — különösen a be nem tervezett erdőirtásokat — meg kellett akadályozniuk, illetve azok utólagos észlelése után arra az erdészeti szakhatóságok figyelmét fel kellett hívniuk.¹⁵

Az utakhoz hasonlóan a vízfolyásokkal kapcsolatos rendet is be kellett tartaniuk a spanyol csendőröknek. Ügyelniük kellett arra, hogy a folyóvizek medrét engedély nélkül senki ne változtassa meg, illetve káros anyagokkal ne szennyezék a folyók és patakok vizét. Ugyancsak ügyelniük kellett arra, hogy a víz folyásán alapuló tevékenységek alapját képező berendezések a malmok és egyéb üzemek vízforrásait, csatornáit ne rongálják.

A csendőröknek meg kellett akadályozniuk a vasúti pályákban és a távírdai vonalakban való kártevést is. A csendőrök kötetmei közé tartozott a vasúti megállóknál a fel- és leszálló utasok megfigyelése, valamint az álló vonatokat jól látható módon körül kellett járniuk, hogy minden utas észre vehesse a csendőr járőrt.

Az utakon és a vasúton a nagyobb értékeket szállítók mellé a csendőrségnek őrseget kellett vezényelni.¹⁶

A spanyol csendőrök fontos feladata volt az igazoltatás, melynek elsődleges célját a bűnözők kiszűrése alkotta. Ezen tevékenységüket azonban tapintatosan kellett megvalósítaniuk a lakosság zaklatásának az elkerülésével. Spanyolországban minden személy köteles volt magát igazolni a csendőr felszólítására. A személyazonosság megállapítása az úgynevezett „személyazonossági jegy” alapján történt. Személyazonossági jeggyel a 14 év feletti spanyol utazóknak kellett rendelkezniük. Azoknak, akik szülőfalujukban, birtokukon éltek amíg a lakóterületüket nem hagyták el, addig „személyazonossági jegyre” nem volt szükségük. Személyi okmánnyal nem voltak kötelesek magukat ellátni a koldusok, a szerzetesek, a büntetésüket töltők, és a haderő legénységének a tagjai. A „személyazonossági jegyet” a lakhely szerint illetékes polgármester állította ki, amely egy évig volt érvényes. A hajók legénységét a kikötővárosokban a hajók névjegyzéke alapján azonosították. Külföldiek a Spanyol Királyság területén egyébként olyan érvényes útlevelel utazhattak, amelyet a kiadó országba akkreditált spanyol követ láttamozott.¹⁷

A spanyol csendőröknek különös, gondot kellett fordítaniuk a fegyvertartási szabályok betartására. A spanyol jogszabályok nem tették lehetővé a kurtályok, botpuskák tartását. Ezek tiltott fegyverek voltak. Ugyancsak tiltott fegyvernek számítottak civilek részére az úgynevezett hadifegyverek, azaz a haderő részére rendszeresített fegyverek. A rend védelmével, vagy a haza védelmével foglalkozó szervezetek tagjai — a testületi tagságukból fakadóan — jogosultak voltak a testület számára rendszeresített fegyver tartására, illetve viselésére. Más típusú fegyvert azonban azon testületek tagjai is — a haderő tisztjeinek a kivételével, akik engedély nélkül is tarthattak fegyvert a szolgálati fegyverükön kívül is — csak külön engedéllyel tarthattak. Emellett bizonyos foglalkozást űzők is jogosultak voltak fegyvertartásra, de csak személyre szóló engedéllyel. Ide tartoztak a halőrök, gátőrök, erdő- és mezőőrök, pályaőrök, vadászok, egyes postai és távírdai munkatársak stb. A fegyvertartási engedélyen szerepelnie kellett a fegyvert viselő személy adatainak, és a fegyver beazonosítására alkalmas adatoknak, azaz a fegyvertípus megnevezésének, továbbá kaliberének és fegyverszámának. A fegyvertartási engedé-

lyeket a csendőrség véleményezése alapján — a tartományi kormányzó hagyta jóvá. Azonban a katonai nyugdíjasok, valamint a Szent Ferdinánd renddel kitüntetettek számára a katonai körletparancsnokok állították ki a fegyvertartási engedélyeket. A fegyverviselési engedélyek — a „személyazonossági jegyhez” hasonlóan egy évig voltak érvényesek.¹⁸

A spanyol csendőrök kötelességei közé tartozott a fegyvertartás ellenőrzése mellett a fegyverkereskedelem felügyelete is. A fegyvergyáraknak a csendőrség tudomására kellett hozniuk a márkajeleiket és hogy milyen fegyverből és milyen sorszámokkal gyártottak, illetve ezen fegyvereket mikor, hová és kiknek szándékoznak szállítani. Ezen szállítmányokat a csendőrség általában kísérettel látta el. Fegyverek magánszemélyek közötti adásvétele a csendőrség tudtával volt megvalósítható. A katonatisztek ugyan szabadon vásárolhattak fegyvereket, azonban a részükre eladott fegyverekről a fegyverkereskedőknek beazonosítható jegyzéket kellett a csendőrség számára küldeni.¹⁹

A spanyol csendőrök sarkalatos teendői közé tartozott a szökevények elfogása. A csendőrség egyaránt jogosult volt a polgári és a katonai szökevények elfogására. A csendőröknek az elfogott szökevényeket az illetékes hatóságoknak kellett átadniuk. Az olyan letartóztatottakat pedig, akikről nem volt egyértelműen megállapítható, hogy katonaszökevény további vizsgálat céljából a polgári hatóságoknak adták át a csendőrök.²⁰

A spanyol csendőrség — a világ többi csendőrségéhez hasonlóan — táborig csendőri szolgálatot is köteles volt teljesíteni. A hadra kelt sereghez beosztott csendőrök a vezérkari főnök közvetlen alárendeltségébe tartoztak. Csendőrök hadtest-, hadosztály- és dandárparancsnokságokhoz voltak beosztva. A csendőrök díszőrségbe, küldönc és kézbesítő szolgálatra beosztani tilos volt. A táborig csendőrök feladata kettős volt. Egyrészt a hadra kelt seregben kellett rendet tartaniuk, másrészt pedig a megszállt terület polgári lakossága körében kellett a rendet fenntartaniuk. A táborig csendőrség parancsnokának a vezérkari főnöknel napi jelentkezési, jelentési kötelezettsége volt. A csendőröknek pedig a szálláshelyüket annak a parancsnoknak a szomszédságában kellett berendezniük, akihez őket vezényelték. A táborig csendőrök kötelessége volt.

- a parancsok utasításainak a betartását elősegíteni;
- az alakulatok körleteiből az illetékteleneket eltávolítani, illetve a gyanús személyeket előállítani;
- a szökevényeket és a törvény ellen vétőket letartóztatni;
- a zsákmányolás és a fosztogatás megakadályozása;
- az utak és a közlekedési eszközök biztonsága feletti őrködés;
- a szállásmesterek és a hadtápparancsok támogatása;
- a hadsereget követő különböző árusok és szolgáltatók ellenőrzése;
- szükség esetén biztonsági szolgálat ellátása.²¹

A spanyol csendőrség tagjaira — mivel a csendőrök személyükben Spanyolországban ugyanúgy katonának minősültek, mint ahogyan Magyarországon a magyar csendőrök — a katonai büntetőtörvénykönyv szabályai vonatkoztak. Katonai bűncselekmények voltak a zendülés, a függelemsértés, a fegyveres erő elleni büntettek (szolgálati hely, őrhely elhagyás), szökés, hiavatalos hatalommal való visszaélés (alárendelt bántalmazása stb.) és súlyosabb kihágások (parancsbírálat, részegség stb.). A katonai bűncselekményekre kiróható büntetések voltak a: halálbüntetés, fegyházbüntetés, börtönbüntetés, javító börtönbüntetés, fogház büntetés.²²

Jegyzetek:

- ¹ ÖRY: 75-76.p.
² PRESZLY: 18.p.
³ REKTOR: 30-43.p.
⁴ PARÁDI József: A katonailag szervezett fegyveres őrtestület és a polgári őrtestület. 77-80.p.
⁵ ARTNER: Az osztrák csendőrség 1848-1938. 15-18.p. ; Eadem: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. 23-27.p. ; VEDŐ: 185-192.p. ; ZACHAR: 105-108.p. ; PARÁDI Ákos: Bosznia-Hercegovina csendőrsége az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában. 45-47.p. ; HESZTERA: 28-34.p. ; GEBHARDT: 53-57.p. ; DOMOKOS: 21-25.p.
⁶ BACHO: I.rész. 20.p.
⁷ Loc.cit. I.rész. 20.p.
⁸ PARÁDI József: A csendőrtisztképzés és a fizetési osztályba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. ; Idem: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében.
⁹ Idem: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. ; Idem: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945.
¹⁰ BACHO: III.rész. 37.p.
¹¹ Loc.cit. IV.rész. 136.p.
¹² Loc.cit. IV.rész. 135.p.
¹³ Loc.cit. IV.rész. 136.p.
¹⁴ PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867-1945.
¹⁵ BACHO: VI.rész. 206-208.p.
¹⁶ Loc.cit. VII.rész. 242.p.
¹⁷ Loc.cit. VII.rész. 243.p.
¹⁸ Loc.cit. VII.rész. 244.p.
¹⁹ Loc.cit. X.rész. 357.p.
²⁰ Loc.cit. VIII.rész. 280.p.
²¹ Loc.cit. IX.rész. 318-319.p.
²² Loc.cit. X.rész. 356.p.

Forrás- és irodalomjegyzék (a jegyzetekben alkalmazott rövidítések):**MONOGRÁFIÁK, KISMONOGRÁFIÁK ÉS HASONLÓ JELLEGŰ KÖTETEK**

PRESZLY — PRESZLY Lóránd: *A Magyar Királyi Csendőrség története 1881-1919*. Budapest, 1920, Honvédelmi Sajtóvállalat. 142 p.

REKTOR — REKTOR Béla: *A Magyar Királyi Csendőrség oknyomozó története*. Cleveland, Ohio, USA, 1980, Árpád Könyvkiadó Vállalat. 552 p. USA-ISBN 0 934214 01 8.

TANULMÁNYOK

ARTNER: Az osztrák csendőrség 1848-1938. — ARTNER Ramona: Az osztrák csendőrség 1848-1938. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 15-22.p. HU-ISSN 1216-6774.

ARTNER: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. — ARTNER Ramona: A bajor csendőrség a XX. század húszas éveiben. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIV.évf. (2014) 39-40-41-42.sz. 23-30.p. HU-ISSN 1216-6774.

DOMOKOS — DOMOKOS Sándor: A Kanadai Királyi Lovas Csendőrség. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (2007) 8.sz. 21-26. p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29.-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági őrtestület útja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

GEBHARDT — GEBHARDT Helmut: Die Österreichische Gendarmerie in XX. Jahrhundert. [Az osztrák csendőrség a XX. században.] *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IX.évf. (1999) 10.sz. 53-58.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1998. IX. 22-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak. „A nyugati rendvédelem hatása a XIX-XX. századi magyar rendvédelemre” című X. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

HESZTERA — HESZTERA Franz: A csendőrség parancsnoklási rendszere 1850-1993. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, IV.évf. (1994) 5.sz. 28-35.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1993. szeptember 21-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudomá-

- nyos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Háború, forradalom, trianon.” című V. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- ÓRY (1.): — ÓRY Károly: A Maréchaussée-tól a Gendarmerie Nationale-ig. A Francia Csendőrség történeti előzményei. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, VII.évf. (1997) 8.sz. 75-77.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „A napóleoni közbiztonsági örtestület útja Párizstól – Itálián és Ausztrián keresztül – Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867-1945. (14.): — PARÁDI Ákos: A magyar rendvédelem civil szerveződései 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV. évf. (2008) 18. sz. 64-87.p. A tanulmány korábbi változata 2004. október 13.-án Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Karhatalmi feladatok a bűnmegelőzés és a békefenntartás szolgálatában Európában a XIX-XX. században” című XVIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI Ákos: Bosznia-Hercegovina csendőrsége az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában. (5.): — PARÁDI Ákos: Bosznia-Hercegovina csendőrsége az Osztrák-Magyar Monarchia időszakában. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)* XXV.évf. (2015) 47-48-49-50.sz. 45-50.p. HU-ISSN 1216-6774.
- PARÁDI József: A csendőr tisztképzés és a fizetési osztályba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. (8.): — PARÁDI József: A csendőr tisztképzés és a fizetési osztályba sorolt állami alkalmazottak szakvizsgarendszere. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIII.évf. (2007) 16.sz. 100-104.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2002. november 12-én, Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak. „A rendvédelmi szakképzés története” című XIV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. (9.): — PARÁDI József: A magyar rendvédelem személyi állományának szociális viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XV.évf. (2008) 17.sz. 57-64.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2003. november 11-én Budapesten hangzott el a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak a „A rendvédelem humán viszonyai” című XVII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. (9.): — PARÁDI József: A polgári magyar állam rendvédelmi testületeinek humán viszonyai 1867-1945. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XIX.évf. (2010) 22.sz. 92-114.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2008. október 10.-én Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Másfél évszázad rendszerváltozásainak hatásai a nemzeti rendvédelmünkre” című XXII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. (8.): — PARÁDI József: Az egységes állami fizetési rendszer és a szakterületi rendfokozati rendszerek a polgári magyar állam rendvédelmében. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXII.évf. (2012) 26.sz. 105-119.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2011.november 11.-én, Budapesten hangzott el, a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett rendvédelem-történeti tudományos konferenciasorozatnak „Militarizmus és demilitarizmus a XIX-XX. századi magyar állam rendvédelmében” című XXV. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.
- PARÁDI József: A katonailag szervezett örtestület és a polgári örtestület. (4.): — PARÁDI József: A katonailag szervezett örtestület és a polgári örtestület. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXV.évf. (2015) 43-44-45-46.sz. 77-84.p. HU-ISSN 1216-6774.
- VEDÓ: A Francia Nemzeti Csendőrség a két világháború között. (5.): — VEDÓ Attila: A Francia Nemzeti Csendőrség a két világháború között. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis)*, XXIII.évf. (2013) 31-32-33-34.sz. 185-196.p. HU-ISSN 1216-6774. A tanulmány korábbi változata 2013. II. 15-én, hangzott el, Budapesten a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság Csendőrség-történeti Szakosztálya és az ELTE-ÁJK Magyar Állam- és Jogtörténeti Tanszék által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos szimpozion-sorozatnak „A XIX-XX. századi európai és magyarországi csendőrségek” című XIII. szimpozionján.

ZACHAR: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. (5.:)

A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

- ZACHAR József: Fejezetek az osztrák csendőrség történetéből 1849-1918. *Rendvédelem-történeti Füzetek (Acta Historiae Praesidii Ordinis VII.évf. (1997) 8.sz. 105-109.p. HU-ISSN 1216-6774.* A tanulmány korábbi változata 1996. október 29-én, hangzott el, Budapesten a Szemere Bertalan Magyar Rendvédelem-történeti Tudományos Társaság által szervezett magyar rendvédelem-történeti tudományos konferencia-sorozatnak „A napóleoni közbiztonsági őrtisztület útja Párizstól — Itálián és Ausztrián keresztül — Budapestig” című VIII. konferenciáján. A publikált tanulmány az előadás javított, bővített és átdolgozott változata.

CIKKEK

BACHO
(6.;7.;10.;11.;12.;13.;
15.;16.;17.;18.;19.;
20.;21.;22.;

- BACHO László: A spanyol csendőrség. *Csendőrségi Lapok*,
I.rész. XVII.évf. (1927) 1.sz. 20-21.p.
II.rész. XVII.évf. (1927) 4.sz. 62-64.p.
III.rész. XVII. (1927) 5.sz. 97-98.p.
IV.rész. XVII. (1927) 6.sz. 134-136.p.
V.rész. XVII. (1927) 7.sz. 171.p.
VI.rész. XVII. (1927) 8.sz. 206-209.p.
VII.rész. XVII. (1927) 9.sz. 242-244.p.
VIII.rész. XVII. (1927) 10.sz. 280-282.p.
IX.rész. XVII. (1927) 11.sz. 317-320.p.
X.rész. XVII. (1927) 12.sz. 355-357.p.
XI.rész. XVII. (1927) 13. 395-397.p.
XII.rész. XVII. (1927) 14.sz. 432-435.p.

Mellékletek jegyzéke:

I.sz. melléklet.

A spanyol csendőrség 1848. évi általános fegyverhasználati szabályzatának borítólapja.

II.sz. melléklet.

A spanyol csendőrség díszelgő egyenruhája és felszerelése 1911-1922 között.

